

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-508-5-46>

Нестеренко Петро, кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри Інституту комп'ютерно-інформаційних технологій та дизайну при МАУП, Київ, Україна

ОЛЕКСАНДР САЄНКО – ДИЗАЙНЕР ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: Саєнко, Кричевський, Шевченко, дизайн, інтер'єр, народне мистецтво.

Petro Nesterenko, Candidate of Art History, Head of the Department of the Institute of Computer-Information Technologies and Design at MAUP, Kyiv, Ukraine

OLEKSANDR SAYENKO – DESIGNER AS A PHENOMENON OF UKRAINIAN CULTURE

Abstract. A modern person spends most of their life indoors, such as at home, in an office, or in a classroom, making the creation of harmonious interior spaces essential. Thoughtfully designed interiors influence mood, productivity, and health. Oleksandr Sayenko (1899–1985), a prominent artist, made a significant contribution to the development of synthetic monumental art in a national style during the 1920s–1930s. He collaborated with Vasyl Krychevskiy to design interiors tailored to diverse audiences, such as workers and peasants, and suggested themed decorative elements like carpets and straw mosaics for public spaces, including libraries, kindergartens, and clubs.

Sayenko's early works in straw mosaic technique, including "The Past" (1920) and "Ukrainian Village" (1922), were pivotal. His diploma project, the "Village Council Design Project," reflected Soviet-era influences by incorporating portraits of political figures and Taras Shevchenko. In 1928, Sayenko contributed to the monumental design of the Historical Section of the Ukrainian Academy of Sciences under Mykhailo Hrushevskiy's leadership, cementing his legacy in Ukrainian art and culture.

Key words: Sayenko, Krychevskiy, Shevchenko, design, interior, folk art.

Сучасна людина більшу частину свого життя проводить, перебуваючи у певному приміщенні: власній домівці, робочому кабінеті, шкільному класі, торговій залі тощо. Створення гармонійного внутрішнього простору кожного приміщення задля людей, які в ньому тривало перебувають, позитивних емоційно-почуттєвих станів є завданням художнього оформлення інтер'єру приміщення. Від організації внутрішнього

простору помешкання залежить настрої людини, її працездатність, стан здоров'я. Створення інтер'єру, основними елементами якого є стеля, підлога, стіни, вікна, двері, східці, меблі та джерела штучного освітлення є процесом поетапним. Кожен з них розкриває в дизайнері окрему грань його праці: архітектора, художника, економіста, психолога.

Олександр Саєнко (1899–1985) належить до блискучої плеяди митців, чия самовіддана праця на терені створення синтетичного монументального мистецтва національного стилю в 1920–1930-х роках була значним явищем не тільки вітчизняної, а й світової культури. Пошуки національного стилю, знайшли втілення в розробці проєктів інтер'єрів для різних верств населення в часи навчання в Київському художньому інституті під керівництвом професора Василя Кричевського. Вперше в практиці студент розробляв інтер'єри інженера, робітника, селянина. У приміщеннях громадського призначення Саєнко пропонує використовувати сюжетно-тематичні килими: для оформлення сільського клубу – килим “Тарас Шевченко”, військового – “На варті”, для бібліотеки пропонує композицію “Збирання врожаю”, для дитячого садочка – “Кози під деревом”, а також вироби з соломки.

Про перші твори, виконані студентом у техніці мозаїчного набору соломкою під час навчання в Київському художньому інституті, – “Минуле” (1920), “На панщині пшеницю жала” (1922), “Українське село” (1922), “Жнива” (ескіз 1924) – дізнаємося завдяки акварелям із зображенням внутрішнього вигляду клубу в селі Кінашівка “Минуле” (1920–1922). Зокрема, на великій площині червоного кольору з написом “Геть старий побут, хай живе новий” автор розповідає про старий побут, в якому набрані соломкою сюжети домінують над тлом. У результаті створюється враження, що всю площину заповнено незвичайним різнокольоровим золотом. Це свідчить про розуміння митцем природи народного мистецтва, засвоєння його основних рис: монументальності форм, декоративної орнаментальності площин, гармонійної ритміки, виразності образів. Характерно, що донька художника, продовжувач його справи, – Ніна Саєнко наголошує: “монументальне малярство золотою соломкою чудово вписується в інтер'єри сучасної архітектури”.

У 1923 році Олександр Саєнко підготував проєкт меморіальної кімнати Тараса Шевченка (залишився в начерку). Дипломною роботою став “Проєкт оформлення сільради”, у якому художник в центрі вітальні вмістив портрет Кобзаря і політичних вождів (згідно вимог радянської влади). У ньому над лавками великі панно “Жниця” і “Коваль”. Людей праці разом з портретом Шевченка об'єднано червоним кольором у загальну композицію. А ще зображено дві кахляні печі – невідмінний атрибут тих часів. До речі, портрет Шевченка з цього проєкту експонувався на Всеукраїнській художній виставці 1928 року.

У 1928 році В. Кричевський запросив О. Саєнка взяти участь монументально-декоративному оформленні Історичної секції ВУАН, яку в той час очолював М. Грушевський. Окрасою інтер'єрів стали композиції з використанням техніки мозаїчного набору соломкою “Невільники”, “Козак Мамай” та інші.

Художник-дизайнер перетворював все, що він собі уявляв, під своїм характерним кутом, генеруючи особливе світосприйняття нашого народу в сакральному ставленні до природи, землі, праці й людини в її простій і високій земній вдачі.